

אכן כבכורה בתאנה בראשיתה מצאתי אבותיכם – התאנה, ביכוריה תנופה אבל היוצא ממנה, הדבש – אינו ראוי אף לביכורים, שאין מביאים ביכורים חוץ מיינן ושמן (ע' תרומות יא.ג). כלומר הבנים גרועים הרבה מאבותיהם, שאינם מלמדים אותם תורה ויראת ד', ולא זה בחר ד' אלקי יעקב (משך חכמה ויקרא ב.יא).

דף נט

'מנחת (עובדי כוכבים) (נכרים), מנחת נשים...' בשתי אלו אין חידוש ונקטם התנא אגב השאר, כי מניין לנו לחלק במנחות הנדבה בין אדם לאדם, הלא דין שמן ולבונה נאמר במנחת נדבה – היא מקריבה אשר יהא. ואולם **מנחת כהנים יש בה חידוש**, כי הייתי אומר הואיל ויצאה לדון בדין חדש – שכולה כליל, ישתנה דינה גם לענין שמן ולבונה (עפ"י קרן אורה).

יש להעיר שמרש"י אין נראה כן, שכתב להלן (בד"ה ולא) שהואיל ואין מפורש בהן שמן ולבונה הו"א למעטן מ'עליה' [ואמנם התוס' נטו מפרש"י]. וכן מרש"י להלן (ס: ד"ה מרבה אני) מבואר שצריך לרבות מנחת נשים ואינה כלולה בפרשה. וכן מפורש שם בגמרא לגרסא שלפנינו, ואולם בשטמ"ק (ד) מחק זאת. אכן טעמו של רש"י צריך באור.

'אמר רב פפא: כל היכא דתנן עשר תנן, לאפוקי מדרבי שמעון דאמר מחצה חלות ומחצה ריקין יביא, קמ"ל דלא.' יש מי שפרש (דלא כפרש"י) שלרבי שמעון חלות וריקין אינם שני סוגי מנחות, אלא לדעתו ישנו רק סוג מנחה אחד של 'מאפה תנור' ואילו הצורות של חלות וריקין אינן אלא פרט בצורת המנחה הזו, ולכן אפשר לעשות חלק חלות וחלק ריקים. ואם כן, לר' שמעון אין שייך למנות אלא תשע מיני מנחות ולא עשר. וזהו שמשמיענו רב פפא, עשר תנן.

[ואפשר שקיבל כן מרבתינו שכך הוא פירוש המשנה. וגם מדויק כן מלשון המשנה 'החלות והריקין'. ואילו היו שתייהן מנחה אחת, היה לו לומר 'חלות-וריקין'. ועוד, לא היה לו להזכיר כלל חלות וריקין אלא 'מנחת מאפה תנור'] (חדושים ובאורים ז, יג. ויישב בזה כמה דקדוקים. וע"ע במובא להלן טג).

– לפירוש הראשון שברש"י נראה שכל המנחות, הן אותן הנאפות תחילה הן מנחת הסולת שנקמצת קודם אפיה – באות עשר עשר חלות. וכן משמע מרש"י כת"י להלן (עו. ד"ה כל) שגם מנחת סולת אופה לאחר קמיצה עשר חלות.

ואולם מדברי הרמב"ם (מעשה הקרבנות יג, י) נראה לדקדק שמנחת הסולת לא היתה באה עשר חלות, כי לא נאמר בה אפיה כלל, ומתחלקת לכהנים בעודה סולת. והכהן, מה שירצה יעשה בה (עפ"י משנה למלך מעה"ק יג, י. וע"ש באריכות [וכן נראה פשט דברי רש"י (שבדפוס) להלן עד: ד"ה מנחת הסולת]. ואין הדבר מוסכם – ע' לחם משנה שם; מנחת חינוך קטז, יא).

'מנחה – לרבות מנחת שמיני ללבונה. ואימא להוציא?...' צריך באור, והלא אין כאן משמעות מיעוט אלא ריבוי? – יש שפרש שלשון 'מנחה' יכול להידרש כמיעוט; מנחה סתם, כלומר זו הנוהגת לדורות, ולא מנחה שאינה נוהגת לדורות (יד דוד).

והרש"ש ושפת אמת פרשו כוונת הקושיא כמו 'מה ראית' לרבות מנחת שמיני ממנחה ולמעט שתי הלחם מהיא – נאמר להפך. והוא לשון קצר.

(ע"ב) 'נתן שמן על שיריה – אינו עובר בלא תעשה. נתן כלי על גבי כלי – לא פסלה. בנתינת שמן על שירים אין צריך לומר 'לא פסלה', שהרי כבר קרב הקומץ ונתכשרה המנחה ואי אפשר לה להיפסל עתה. אבל בנתינת כלי על גבי כלי, עיקר החידוש הוא בכך שאינה נפסלת [ואפילו קודם שסילק הכלי, שאם משסילק – פשיטא, הרי זה כלבונה שליקטה]. וממילא יש לשמוע שאינו עובר עליו בנתינה זו (קין אורה ויד דוד. וע"ע בחדושים ובאורים ז,א).

יש להעיר שאם כי נראה ודאי שהנותן כלי על גבי כלי אינו עובר בלאו שהרי אינו נכלל בכתוב, כי נתמעט מ'עליה' כל שאינו בגופה, כדלהלן – מכל מקום אין לשמוע זאת ממילא, מכך שאינה נפסלת. שהרי מצינו שאפשר לעבור גם אילו לא היתה המנחה נפסלת, כמו ששאלו לעיל (נג). ואימא לא תאפה למיקם גברא בלאו אבל לא לפסול. כן דן בספר אור שמח הל' מעה"ק יב,ח.

ומה שאמרו בברייתא 'לא ישים עליה שמן ואם שם פסל' אפשר דסמיך א'היא' שמשמע לעכב, כמו שאמרו בהמשך, אבל לולא זאת אין מקור לפסול, אעפ"י שכתוב בלשון 'לאו' (וכבר העיר על כך המשל"מ קרבן פסח א,ה). וע"ע בתוס' רעק"א על המשניות ובשפת אמת כאן. ואמנם גם הם נוקטים לדינא שאינו עובר. ודלא כה'לחם משנה' (מעה"ק יב,ח) שרצה לדייק מלשון המשנה שבנתינת כלי ע"ג כלי עובר ב'לא תעשה'.

– משמע מדקדוק הלשון שאף על פי שאינו עובר בנתינת שמן על שיריה ב'לא תעשה' – אסור הדבר. אפשר מכך שאמרה תורה 'חטאת היא' – הרי הקפידה שקרבנו לא יהא מהודר, אם כן גם אכילת כהן שהיא מכפרת, גם היא לא תהא במהודר. או אפשר שהוא איסור מדרבנן, גזרה אטו קודם קמיצה. או ממדת דרך ארץ, שלא יהא חלק גבוה חרב וחלק כהנים משומן, אבל איסור תורה אין לנו (שפת אמת). ובספר 'שאלת הכהנים תורה' (להג"ר רפאל הכהן מהמבורג) כתב שגם לכתחילה מותר ליתן על השירים, אם הוקטר כבר הקומץ. ונסתייע מדברי התורת-כהנים ומהתוספתא (א,י. וגם דקדק לשון הרמב"ם). וזה שנקטה המשנה לשון 'אינו עובר' – כתב – אפשר משום שכל עוד לא הקטיר הקומץ, אסור ליתן שמן על השירים, אע"פ שכבר קמץ.

וכן חילק בספר חדושים ובאורים (ז,א). והוסיף עוד להראות שלשון 'אינו עובר עליו' מתפרש בכמה מקומות שמותר לכתחילה. ולכן נקטה המשנה לשון זה, שכולל שתי משמעויות, כי יש אופן שמותר – לאחר הקטרת הקומץ, ויש אופן שאסור – קודם הקטרה. וכן צידד ב'זבח תודה' (עפ"י התו"כ), שמותר. אלא שנקט התנא לשון זה אגב הרישא דקתני 'חייב'.

'מאי הוי עלה...'. נראה לפי המסקנא שכל עוד לא ליקט הלבונה – פסולה, לפי"ז אין חילוק בין שמן ללבונה אלא ששמן אי אפשר ללקט ולבונה אפשר, והכתוב בא להכשיר לאחר שליקט. ואם קמץ בשעה שהשמן או הלבונה עליה – נפסלה ונשרפת.

ולפי זה גם בשמן, אם הסיר את השמן עם מעט סולת, יכול למלאותה שוב כדין מנחה שחסרה, וכשרה (חזון איש כא,יא. וע"ש בסק"ב שפרש שיטת הרמב"ם שבנתן שמן לא תועיל הסרתו).

דף ס

תנו רבנן לא ישים עליה שמן ולא יתן יכול בשני כהנים – תלמוד לומר עליה – בגופה של מנחה הכתוב מדבר ולא בכהן. ע' רש"י ותוס' שלושה פירושים [א. ללמד שכהן אחד שנתן שמן ולבונה